

Ziņu izlaidums

no ES narkotiku aģentūras Lisabonā

EIROPAS 2018. GADA ZIŅOJUMS PAR NARKOTIKĀM — SVARĪGĀKIE FAKTI

EMCDDA — kokaīna atgriešanās dinamiskā narkotiku tirgū

(7.6.2018., LISABONA, **EMBARGO 10.00 Centrāleiropas laiks / 09.00 Rietumeiropas laiks / Lisabonas laiks**) Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centra (**EMCDDA**) šodien **Briselē** klajā laistajā **Eiropas 2018. gada ziņojumā par narkotikām — tendences un aktualitātes** ⁽¹⁾ īpaša uzmanība ir pievērsta pierādījumiem par aizvien lielāku kokaīna pieejamību. Tas notiek dinamiska narkotisko vielu tirgus apstākļos, kurš spēj strauji pielāgoties, reaģējot uz narkotiku kontroles pasākumiem. Gada pārskatā aģentūra pēta arī problēmas, kas saistītas ar jaunām psihoaktīvajām vielām, tostarp jaunu sintētisko opioīdu (īpaši spēcīgas iedarbības fentanila atvasinājumu) pieejamību, un problēmas, kas saistītas ar sintētisko kanabinoīdu lietošanu sociāli atstumtās iedzīvotāju grupās (tostarp ieslodzīto vidū).

EMCDDA ziņojumā ir norādīts, ka narkotiku pieejamības līmenis kopumā ir augsts un dažās jomās pat, šķiet, palielinās. Jaunākie dati liecina, ka Eiropā (28 ES valstīs, Turcijā un Norvēģijā) 2016. gadā tika reģistrēti vairāk nekā 1 miljons nelikumīgu narkotisko vielu konfiskācijas gadījumu. Vairāk nekā 92 miljoni ES pieaugušo iedzīvotāju (15–64 gadi) dzīves laikā ir pamēģinājuši nelikumīgas narkotiskās vielas, un aptuveni 1,3 miljoni iedzīvotāju 2016. gadā ir saņēmuši narkotiku atkarības ārstēšanu (28 ES valstīs).

Eiropas migrācijas, iekšlietu un pilsonības komisārs Dimitris Avramopoulos saka: “Mēs redzam, ka narkotisko vielu ražošana un pieejamība Eiropā pašlaik palielinās. Turklāt nelikumīgo narkotisko vielu tirgus ir ļoti dinamisks un pielāgoties spējīgs, un tādēļ vēl bīstamāks. Ja vēlamies diktēt spēles noteikumus, tad mums ir jākoncentrējas uz izturētspējas un reaģētspējas uzlabošanu, jo īpaši tādēļ, ka pastāvīgi pieaug tiešsaistes tirgus nozīme un tiek izstrādātas jaunu veidu narkotiskās vielas. Pēc jauno noteikumu par jaunām psihoaktīvajām vielām stāšanās spēkā šā gada beigās Eiropas rīcībā būs spēcīgāki papildu instrumenti efektīvākai šo problēmu risināšanai un labākai Eiropas iedzīvotāju aizsardzībai pret šīm bīstamajām narkotiskajām vielām.” ⁽²⁾

Kokaīns — aizvien lielāka pieejamība un visaugstākā tīrība pēdējā desmitgadē

Kokaīns ir visbiežāk lietotais nelegālais stimulants Eiropā. Aptuveni 2,3 miljoni gados jaunu pieaugušo (15–34 gadi) pēdējā gada laikā ir lietojuši šo narkotisko vielu (28 ES valstīs). Ņemot vērā to, ka kokas audzēšanas un kokaīna ražošanas apjoms **Latīņamerikā** aizvien palielinās, šodien publicētā analīze apstiprina, ka Eiropas kokaīna tirgus plaukst un zeļ, jo dati liecina, ka vairākās valstīs šīs narkotiskās vielas pieejamība ir palielinājusies. Kokaīna cena ir saglabājusies stabila, savukārt uz ielas tirgotā kokaīna tīrība 2016. gadā sasniedza visaugstāko līmeni pēdējā desmitgadē (infografika 26. lpp.). Ir pieaudzis arī kokaīna konfiskācijas gadījumu skaits. ES 2016. gadā ir reģistrēti aptuveni 98 000 šīs narkotiskās vielas konfiskācijas gadījumu (2015. gadā — 90 000 gadījumu), kuros konfiscētas 70,9 tonnas kokaīna (1.6. attēls).

Pilsētu līmenī neseno veiktā pētījumā, kurā tika noteikta narkotisko vielu atlieku koncentrācija komunālajos notekūdeņos, ir konstatēts, ka laikā no 2015. līdz 2017. gadam kokaīna atlieku koncentrācija ir palielinājusies 26 no 31 pilsētās, par kurām ir pieejami dati par minēto periodu ⁽³⁾. Vislielākā atlieku koncentrācija tika konstatēta pilsētās **Beļģijā, Nīderlandē, Spānijā un Apvienotajā Karalistē**, savukārt zems koncentrācijas līmenis tika konstatēts pētījumā iekļautajās **Austrumeiropas** pilsētās (2.5. attēls).

Šodien publicētajā ziņojumā ir norādīts, ka palielinās arī to jauno pacientu skaits, kuri sākuši specializētu ārstēšanos no kokaīna atkarības (infografika 45. lpp.). Ārstēšanos no šīs narkotiskās vielas atkarības pirmo reizi 2016. gadā uzsāka 30 300 pacientu — tas ir par piektdaļu vairāk nekā 2014. gadā. Kopumā 2016. gadā specializētu ārstēšanos no kokaīna atkarības uzsāka vairāk nekā 67 000 pacientu. Īpašas bažas rada fakts, ka aptuveni 8 300 pacientu 2016. gadā uzsāka ārstēšanos no primāras krekā kokaīna lietošanas. Turklāt kokaīns bija otrā visbiežāk reģistrētā narkotika, kuras lietošanas dēļ pacienti 2016. gadā nonāca neatliekamās palīdzības nodaļās 19 slimnīcu tīklā (*Euro-DEN Plus*)(3.7. attēls).

Šķiet, ka mainās arī nelegālās narkotiku tirdzniecības metodes un maršruti. **Ibērijas pussala**, kas vēsturiski ir galvenā vieta, caur kuru Eiropā ar jūras pārvadājumiem tiek ievests kokaīns, joprojām saglabā nozīmīgu lomu šajā procesā, taču 2016. gada datus tā vairs nav tik pamanāma, jo par apjomīgas konfiskācijas gadījumiem tagad tiek ziņots no tālāk uz ziemeļiem esošām konteineru ostām. **Beļģijā** 2016. gadā tika konfiscētas 30 tonnas kokaīna (43 % no aprēķinātā kopējā ES konfiscētā kokaīna apjoma gadā).

EMCDDA direktors Alexis Goosdeel saka: “Mūsu jaunajā ziņojumā minētie secinājumi liecina, ka Eiropa patlaban saskaras ar sekām, ko radījusi kokaīna ražošanas apjoma palielināšanās Latīņamerikā. Sākotnējos brīdinājumus par kokaīna pieejamības palielināšanos, ko sniedza notekūdeņu analīze, tagad apstiprina arī citi dati, kuri liecina par piedāvājuma pieaugumu, tostarp kokaīna tīrības uzlabošanās un kokaīna konfiskācijas gadījumu skaita un konfiscētā apjoma palielināšanās. Mums ir jābūt satrauktam par kokaīna lietošanas ietekmi uz veselību, jo šajā jomā sākam novērot dažas satraucošas tendences, piemēram, palielinās to cilvēku skaits, kuri pirmo reizi uzsāk ārstēšanos no kokaīna atkarības. Šīs pārmaiņas norāda, ka efektīvu profilakses, ārstēšanas un kaitējuma samazināšanas pakalpojumu nodrošināšana kokaīna lietotājiem kļūst aizvien svarīgāka.”

Pazīmes, kas liecina par narkotisko vielu ražošanas pieaugumu Eiropā

Eiropa ir nozīmīgs tirgus nelikumīgām narkotiskajām vielām, kas kontrabandas ceļā tiek ievestas no vairākiem pasaules reģioniem, tostarp no **Latīņamerikas**, **Rietumāzijas** un **Ziemeļāfrikas**. Taču šodien publicētajā ziņojumā ir uzsvērta arī **Eiropas** kā ražošanas reģiona loma, norādot, ka: “Šogad attiecībā uz plašu vielu klāstu mēs esam novērojuši satraucošas pazīmes, kas liecina, ka narkotiku ražošanas apjoms Eiropā tagad ir palielinājies.”

Ražošana notiek tuvāk patērētāju tirgiem vairāku iemeslu dēļ — tas ir ērtāk, samazinās risks, ka narkotiskās vielas varētu atklāt uz robežas, un atkarībā no narkotisko vielu veida to nosaka arī ražošanas procesā nepieciešamo izejvielu pieejamība vai izmaksas. Ziņojumā ir minēti vairāki piemēri, kas liecina par narkotisko vielu ražošanas pieaugumu Eiropā un par ražošanas metožu novatorismu. Piemēros ir minēti šādi pierādījumi: nelikumīgas kokaīna apstrādes laboratorijas; slēgto *MDMA* (ekstazī) ražošanas laboratoriju skaita pieaugums; metamfetamīna ražošanas palielināšanās un lielāka organizētās noziedzības saistība ar tā ražošanu; pēdējie amfetamīna ražošanas posmi tiek īstenoti patērētāja valstīs; neliels atklāto heroīna ražošanas laboratoriju skaits. Daļa ES saražoto sintētisko narkotiku ir paredzētas tādiem ārējiem tirgiem kā **Amerika**, **Austrālija**, **Tuvie Austrumi**, **Tālie Austrumi** un **Turcija**.

Šķiet, ka ļoti iedarbīgu kaņepju ražošanas pieaugums Eiropā ir ietekmējis ārpus ES esošo kaņepju ražotāju darbību, kā to apliecina fakts, ka Eiropā no **Marokas** kontrabandas ceļā tiek ievesti spēcīgākas iedarbības kaņepju sveķi. Ir arī pazīmes, kas liecina, ka jaunās psihoaktīvās vielas, kas visbiežāk ir ražotas **Kīnā** un uz Eiropu tiek vestas, lai šeit tās iepakotu, tagad nereti tiek ražotas Eiropas teritorijā.

Kaņepes — pieejamības un lietošanas apjoma rādītāji joprojām ir augsti, un mainīgā starptautiskā politika šajā jomā Eiropai var kļūt par problēmu

Kaņepes joprojām ir Eiropā visplašāk lietotā nelikumīgā narkotiskā viela — par to liecina dati par tās izplatību, narkotisko vielu kontroles tiesību aktu pārkāpumiem, konfiskācijas gadījumiem un ārstēšanas pakalpojumu pirmreizēju pieprasījumu skaitu. Aptuveni 17,2 miljoni gados jaunu Eiropas iedzīvotāju (15–34 gadi) pēdējā gada laikā ir lietojuši kaņepes (28 ES valstīs), un aptuveni 1 % Eiropas pieaugušo iedzīvotāju (15–64 gadi) kaņepes lieto katru vai gandrīz katru dienu (28 ES valstīs).

Ar kaņepēm bija saistītas vairāk nekā trīs ceturtdaļas (77 %) no 800 000 ar narkotiku lietošanu vai glabāšanu saistīto pārkāpumu, kuri 2016. gadā reģistrēti ES un par kuriem pieejami dati par primāro vielu (1.14. attēls). Kaņepes ir arī visvairāk konfiscētā narkotiskā viela — 2016. gadā ES tika reģistrēti 763 000 kaņepju preparātu konfiskācijas gadījumu. Kaņepju lietotāji ir lielākā daļa (45 %) no jauniešiem, kuri sākuši ārstēšanos no narkotiku atkarības Eiropā (28 ES valstīs, Turcijā un Norvēģijā). To jauno pacientu skaits, kuri sākuši ārstēšanos no kaņepju preparātu atkarības, ir palielinājies no 43 000 cilvēku 2006. gadā līdz 75 000 cilvēku 2016. gadā 25 valstīs, par kurām ir pieejami dati par abiem minētajiem gadiem (infografika 41. lpp.).

Atsevišķās **Amerikas** daļās nesen veiktās kaņepju tiesiskā regulējuma izmaiņas, tostarp arī to legalizācija atsevišķās jurisdikcijās, ir ļāvušas šajos reģionos strauji izveidoties komerciālam kaņepju tirgum, kurā tās tiek tirgotas lietošanai izklaides nolūkos. Tā rezultātā tiek ieviestas inovācijas piegādes sistēmās un kaņepju preparātu (piemēram, e-šķidrums, ēdamu preparātu un ļoti iedarbīgu kaņepju paveidu) izstrādē.

Nav skaidrs, ar kādām sekām nāksies saskarties Eiropai, ja atsevišķās **Amerikas** daļās izveidosies liels un legāls šo narkotiku tirgus, taču ietekmi uz piegādes vai lietošanas tendencēm Eiropā noteikti nevar izslēgt. **EMCDDA** stingri seko līdzi starptautiskajām norisēm kaņepju regulējuma jomā, lai sekmētu labāku izpratni par notiekošajām pārmaiņām un palīdzētu konstatēt, kādu ietekmi šīs pārmaiņas varētu radīt uz situāciju Eiropā ⁽⁴⁾. To politisko jautājumu starpā, kuriem tiek pievērsta lielāka uzmanība, mainoties starptautiskajam redzējumam attiecībā uz kaņepju regulējumu, jāmin arī jautājums par kaņepju lietošanu un transportlīdzekļa vadīšanu narkotisko vielu ietekmē. Tā ir galvenā tēma jaunākajā **EMCDDA** ziņojumā, kurā ietvertas starptautisko ekspertu paustas atziņas ⁽⁵⁾.

Mazāk atklātu jauno psihoaktīvo vielu, taču vairāk pierādījumu par to kaitīgumu

Jaunas psihoaktīvās vielas Eiropā joprojām ir būtiska politiska un sabiedrības veselības problēma. Pie šīm jaunajām vielām, uz kurām neattiecas starptautiskie narkotiku kontroles pasākumi, pieder virkne vielu, tostarp sintētiskie kanabinoīdi, opioīdi, katinoni un benzodiazepīni (1.10. attēls). **ES agrīnās brīdināšanas sistēmai** 2017. gadā pirmo reizi tika ziņots par 51 jaunu vielu, t. i., par aptuveni vienu vielu nedēļā. Lai gan gada laikā tirgū laisto jauno vielu kopējais skaits ir mazāks nekā citos gados, kad šis rādītājs sasniedza savu kulmināciju — 98 vielas 2015. gadā un 101 viela 2014. gadā —, pieejamo jauno psihoaktīvo vielu skaits joprojām ir ļoti liels. Līdz 2017. gada beigām **EMCDDA** uzraudzīja vairāk nekā 670 jaunu psihoaktīvo vielu (salīdzinājumā ar aptuveni 350 vielām 2013. gadā) ⁽⁶⁾. Jaunu sintētisko kanabinoīdu un jaunu sintētisko opioīdu radītais kaitējums veselībai, ietverot akūtas saindēšanās un nāves gadījumus, kalpoja par pamatu tam, lai **EMCDDA** 2017. gadā veiktu deviņus riska novērtējumus.

Jaunie sintētiskie kanabinoīdi, no kuriem 179 ir atklāti laikā kopš 2008. gada (10 — 2017. gadā), ir lielākā **EMCDDA** uzraudzītā ķīmisko vielu grupa. Šie kanabinoīdi, kurus bieži vien tirgo kā “smēķējamus aromātisko augu maisījumus”, bija visbiežāk konfiscētā jaunā psihoaktīvā viela 2016. gadā, kad tika reģistrēti 32 000 konfiskācijas gadījumu (salīdzinājumā ar 10 000 konfiskācijas gadījumu 2015. gadā) (1.12. attēls). Tā bija gandrīz puse no visiem 2016. gadā aģentūrai paziņotajiem jauno psihoaktīvo vielu konfiskācijas gadījumiem. Četriem sintētiskajiem kanabinoīdiem (AB-CHMINACA, ADB-CHMINACA, 5F-MDMB-PINACA un CUMYL-4CN-BINACA) 2017. gadā tika veikts riska novērtējums.

Aizvien biežāk tiek atklāti jauni ļoti iedarbīgi sintētiskie opioīdi (jo īpaši fentanila atvasinājumi), kas imitē dabīgā ceļā iegūto opiātu (piemēram, heroīna un morfīna) iedarbību. Nereti tie ir pieejami jaunās formās (piemēram, kā deguna aerosoli) vai arī tiek pārdoti kā tādas nelikumīgas narkotiskās vielas kā heroīns vai kokaīns, vai arī tiek ar tām sajaukti. Kopš 2009. gada Eiropas narkotiku tirgū kopā ir atklāti 38 jauni sintētiskie opioīdi (2017. gadā — 13 opioīdi). Fentanila atvasinājumi, kuru izplatība ir galvenā problēma pašreizējā **ASV** opioīdu krīzē, turpina radīt bažas arī Eiropā, un šeit pret tiem noteikti ir jāizturas piesardzīgi. Šīs vielas, no kurām dažas ir daudz iedarbīgākas par morfīnu, veido vairāk nekā 70 % no 2016. gadā reģistrētajiem aptuveni 1600 jaunu sintētisko opioīdu konfiskācijas gadījumiem.

Ar **ES agrīnās brīdināšanas sistēmas** starpniecību 2017. gadā tika paziņots par desmit jauniem fentanila atvasinājumiem, un pieciem no tiem tika veikts riska novērtējums — akrilofentanilam, furanilfentanilam, 4-fluoroizobutirilfentanilam, tetrahidrofuranilfentanilam un karfentanilam).

Ieslodzījuma vietas — koncentrēšanās uz veselības aprūpi un jaunām narkotiskajām vielām

Ieslodzījuma vietas ir būtiska vide, kurā nepieciešams nodrošināt narkotiku lietotāju veselības aprūpi, tādējādi sniedzot labumu sabiedrībai kopumā (piemēram, novēršot pārdozēšanas risku pēc atbrīvošanas, samazinot ar narkotikām saistītu infekcijas slimību, piemēram, HIV un HCV, pārnēsāšanu). Šā gada ziņojumā ir izklāstīts, kādas ir iespējas veikt intervences pasākumus šajā vidē, un pievērsta uzmanība valstīs valdošajām atšķirībām pakalpojumu sniegšanas jomā ⁽⁷⁾.

Jaunā vairāku valstu pētījumā, kurš publicēts kopā ar šodien publicēto ziņojumu ⁽⁸⁾, aģentūra pēta aizvien pieaugošo veselības un drošības apdraudējumu, ko rada **jaunu psihoaktīvo vielu lietošana ieslodzījuma vietās**. Pētījumā ir teikts, ka “Jaunu psihoaktīvo vielu lietošana un ar to saistītais kaitējums pašlaik ir kļuvis par būtisku jaunu problēmu Eiropas ieslodzījuma vietu sistēmai”. No ieslodzījuma vietās konstatētajiem četriem galvenajiem jauno psihoaktīvo vielu veidiem visbiežāk tiek ziņots par sintētiskajiem kanabinoīdiem. Faktori, kas lielā mērā veicina to lietošanu ieslodzījuma vietās, ir tas, ka tos var viegli ienest cietumos kontrabandas ceļā (piemēram, šķidrā veidā vai izsmidzinot uz papīra vai tekstilizstrādājumiem), un tas, ka tos ir grūti konstatēt narkotiku testos.

Tirdzniecība internetā un jaunu benzodiazepīnu parādīšanās

Lai gan apjoma ziņā kopumā joprojām dominē tradicionālie bezsaistes narkotiku tirgi, tiešsaistes tirgu nozīme aizvien palielinās, tādējādi radot jaunu problēmu narkotiku kontroles pasākumu īstenošanai. Nesen veiktā **EMCDDA un Eiropola** pētījumā tika konstatēti vairāk nekā 100 globāla mēroga nelegālie tiešsaistes tirgi — aptuveni divas trešdaļas no tajos veiktajiem pirkumiem bija saistīti ar narkotiskajām vielām ⁽⁹⁾. Pieaug arī legālā tīmekļa un sociālo plašsaziņas līdzekļu nozīme, jo īpaši saistībā ar jauno psihoaktīvo vielu piegādi un piekļuvi receptu medikamentiem.

Šodien publicētajā ziņojumā ir paustas bažas par jaunu benzodiazepīnu, kuri **ES** nav atļauti kā zāles, parādīšanos gan uz ielas, gan tiešsaistē. **EMCDDA** pašlaik uzrauga 23 jaunus benzodiazepīnus (trīs no tiem Eiropā pirmoreiz tika atklāti 2017. gadā). Daži no tiem tiek tirgoti ar to īstajiem nosaukumiem (piemēram, diklazepāms, etizolāms, flubromazolāms, flunitrazolāms, fonazepāms). Citos gadījumos ražotāji šīs vielas izmanto, lai ražotu bieži izrakstītu benzodiazepīnu, piemēram, diazepāma un alprazolāma, viltojumus, ko pārdod nelegālajā tirgū. 2016. gadā tika konfiscēti vairāk nekā pusmiljons jaunus benzodiazepīnus vai līdzīgas vielas saturošu tablešu — tas ir par divām trešdaļām vairāk nekā 2015. gadā.

Analīzē, kura publicēta kopā ar šodien publicēto ziņojumu, **EMCDDA** pēta **benzodiazepīnu ļaunprātīgu lietošanu augsta riska opioīdu lietotāju vidū Eiropā** ⁽¹⁰⁾. Lai gan daudzos gadījumos šīs zāles augsta riska narkotiku lietotājiem tiek izrakstītas likumīgos ārstniecības nolūkos, tās var tikt novirzītas citiem mērķiem un ļaunprātīgi izmantotas, tādējādi palielinot saslimstību un mirstību šajā iedzīvotāju grupā. Aptuveni 40 % cilvēku, kuri pirmo reizi uzsāk ārstēšanos no opioīdu primāras lietošanas, norādīja, ka benzodiazepīnu lietošana ir viņu sekundārā problēma. Pētījumā ir iekļauts hronoloģisks pārskats par jaunu benzodiazepīnu paziņošanu **EMCDDA**.

Pārdozēšanas izraisītu nāves gadījumu skaita palielināšanās un naloksona nozīme profilaksē

Šodien publicētajā ziņojumā ir paustas bažas par lielo narkotiku pārdozēšanas izraisītu nāves gadījumu skaitu Eiropā, kas pēdējo četru gadu laikā ir pastāvīgi palielinājies. Ir aprēķināts, ka 2016. gadā Eiropā (28 ES valstīs, Turcijā un Norvēģijā) narkotiku pārdozēšanas rezultātā nāve ir iestājusies 9000 gadījumu — galvenokārt saistībā ar heroīnu un citiem opioīdiem, kas nereti lietoti kopā ar citām vielām, jo īpaši alkoholu un benzodiazepīniem.

Veco un jauno opioīdu radītās problēmas liek no jauna pievērst īpašu uzmanību opioīdu antidota naloksona nozīmei stratēģijās, kas paredzētas reaģēšanai uz pārdozēšanu ⁽¹¹⁾. Ziņojumā ir uzsvērts, ka steidzami ir nepieciešams “pārskatīt pašreizējās politikas nostādnes par naloksonu un nodrošināt labāku apmācību un informētību gan narkotiku lietotājiem, gan speciālistiem, kuri var saskarties ar šo narkotisko vielu”.

EMCDDA valdes priekšsēdētāja Laura d'Arrigo secina: "Lai novērstu apdraudējumu, ko narkotikas Eiropā rada sabiedrības veselībai un drošībai, joprojām ir vajadzīgs vienots risinājums. ES Narkomānijas apkarošanas rīcības plāns, kas tika pieņemts 2017. gadā, nosaka Eiropas sadarbības pamatprincipus. Tā kā ar narkotikām saistītās problēmas mainās un parādās jaunas tendences, ir svarīgi, lai mūsu uzraudzības sistēma neatpaliktu. *Eiropas ziņojums par narkotikām*, kā arī 30 valstu ziņojumi nodrošina jaunākos analīzes datus, lai palīdzētu lēmumu pieņēmējiem gūt skaidru priekšstatu par šo parādību un attiecīgi pielāgot politiskos lēmumus, lai novērstu un spētu pārvarēt jaunus izaicinājumus." ⁽¹²⁾

Piezīmes

⁽¹⁾ *Eiropas 2018. gada ziņojums par narkotikām* ir pieejams vietnē www.emcdda.europa.eu/edr2018. Ziņojumā sniegtie dati attiecas uz 2016. gadu vai pēdējo gadu, par kuru pieejama informācija. Šajā ziņu izlaidumā ir minēti ziņojumā atrodamie skaitļi un grafiki. Papildu skaitļi un tabulas ir atrodamas 2018. gada statistikas biļetenā (www.emcdda.europa.eu/data/stats2018).

⁽²⁾ www.emcdda.europa.eu/news/2017/16/new-legislation-response-new-psychoactive-drugs_en

⁽³⁾ www.emcdda.europa.eu/news/2018/1/latest-data-wastewater-european-cities_en Notekūdeņu analīze sniedz informāciju par tīru vielu kolektīvu patēriņu kopienā, tāpēc rezultāti nav tieši salīdzināmi ar izplatības aplēsēm valstu iedzīvotāju apsekojumos.

⁽⁴⁾ www.emcdda.europa.eu/publications/topic-overviews/cannabis-policy/html_en

⁽⁵⁾ www.emcdda.europa.eu/publications/joint-publications/cannabis-and-driving

www.emcdda.europa.eu/news/2017/9/symposium-drug-impaired-driving_en

⁽⁶⁾ www.emcdda.europa.eu/activities/action-on-new-drugs

www.emcdda.europa.eu/publications/rapid-communications/fentanils-and-synthetic-cannabinoids-ews-update

⁽⁷⁾ Sk. 3. nodaļu un www.emcdda.europa.eu/topics/prison

⁽⁸⁾ www.emcdda.europa.eu/publications/rapid-communications/nps-in-prison

⁽⁹⁾ www.emcdda.europa.eu/darknet

⁽¹⁰⁾ www.emcdda.europa.eu/topics/pods/benzodiazepines

⁽¹¹⁾ Sk. 3. nodaļu un www.emcdda.europa.eu/publications/insights/take-home-naloxone

⁽¹²⁾ www.emcdda.europa.eu/countries